

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 330.338

<http://doi.org/10.5281/zenodo.3886714>

МАРЧЕНКО В.М.

Методологія управління капіталізацією підприємств

Мета статті: розвиток теоретико–методологічних положень, які визначають сутність категорії «капіталізація» та формують методичні положення її оцінювання

Методологія проведення роботи. В дослідженні використані методи: узагальнення, синтезу, порівняння.

Результати роботи: здійснено теоретичне узагальнення сутності процесу капіталізації та визначено її місце в економічному розвитку підприємства; розглянуто структуру процесу капіталізації як сукупності підпроцесів: реінвестування прибутку, приросту капіталу на основі реінвестованих коштів, створення доданої вартості на основі прирощеного капіталу; описано основні властивості капіталізації, які виокремлюють її із сукупності базових економічних категорій (цілісна єдність підпроцесів, які реалізують процес капіталізації, циклічний характер капіталізації, взаємообумовленість процесів зростання (розвитку) та капіталізації, залежність інвестування від кількісних та часових параметрів процесів капіталізації).

Висновки. На основі узагальнення сутності понять капіталізації доведено, що їх об'єднуючими чинниками є відображення ними майбутніх результатів діяльності підприємства. На основі проведеного семантичного аналізу уточнено, що капіталізація – це економічна категорія, яка виражає потенційну здатність реінвестованого прибутку прирощувати капітал та на основі нього генерувати дохід у майбутньому

Ключові слова: капіталізація, реінвестування, капітал, розвиток, інвестування

МАРЧЕНКО В.М.

Методологія управління капитализацией предприятий

Цель статьи: развитие теоретико–методологических положений, которые определяют сущность категории «капитализация» и формируют методические положения его оценки.

Методология проведения работы. В исследовании использованы методы: обобщение, синтеза, сравнения.

Результаты работы: осуществлено теоретическое обобщение сущности процесса капитализации и определено ее место в экономическом развитии предприятия; рассмотрена структура процесса капитализации как совокупности подпроцессов: реинвестирования прибыли, прироста капитала на основе реинвестируемых средств, создания добавленной стоимости на основе при-

ращений капитала; описаны основные свойства капитализации, которые выделяют ее из совокупности базовых экономических категорий (целостное единство подпроцессов, реализующих процесс капитализации, циклический характер капитализации, взаимообусловленность процессов роста (развития) и капитализации, зависимость инвестирования от количественных и временных параметров процессов капитализации).

Выводы. На основе обобщения сущности понятий капитализации доказано, что их объединяющими факторами являются отражения ими будущих результатов деятельности предприятия. На основе проведенного семантического анализа уточнено, что капитализация – это экономическая категория, которая выражает потенциальную способность реинвестированной прибыли приращивать капитал и на основе него генерировать доход в будущем

Ключевые слова: капитализация, реинвестирование, капитал, развитие, инвестирование

MARCHENKO V.M.

Methodology of enterprise capitalization management

Purpose of the article: the development of theoretical and methodological provisions that will determine the essence of the category «capitalization» and form the methodological provisions of its assessment

Methodology of the work. The research used methods: generalization, synthesis, comparison.

Results: A theoretical generalization of the essence of the capitalization process was carried out and its place in the economic development of the enterprise was determined. The structure of the capitalization process as a set of subprocesses is considered: reinvestment of profit, capital gain on the basis of reinvested funds, creation of value added on the basis of capital increments. The basic properties of capitalization are described that distinguish it from the totality of basic economic categories (a holistic unity of the sub-processes implementing the capitalization process, the cyclical nature of capitalization, the interdependence of growth (development) and capitalization processes, the dependence of investment on the quantitative and temporal parameters of capitalization processes).

Conclusions. Based on a generalization of the essence of capitalization, it has been proved that their unifying factors are their reflection of the future results of the enterprise. Based on the semantic analysis, it was clarified that capitalization is an economic category that expresses the potential ability of reinvested profits to grow capital and on the basis of it generate income in the future.

Keywords: capitalization, reinvestment, capital, development, investment

Постановка проблеми. Попри класичну природу свого походження, яка пов'язана з капіталом, капіталізація не відноситься до тих економічних категорій, які знаходять активний розвиток в економічній науці. І пояснюється це: 1) відсутністю однозначного розумінні даної категорії; 2) її агрегованим характером; 3) наявністю різного характеру впливу та різного взаємозв'язку між структурними елементами капіталу підприємства.

Варто зазначити, що в сучасній економічній науці зростала активність дослідження проблематики капіталізації в частині зростання вартості окремих видів капіталу, зокрема: людського, інтелектуального, знаннєвого, компетентнісного, та їх впливу на формування доданої вартості підприємства. Така наукова цікавість до змінного капіталу підприємства обумовлена зміною місця людини у формуванні сучасних тенденцій економічного розвитку. В сучасних умовах індивідуум розгляда-

ється як носій компетенцій, реалізація яких призвела до становлення, поступової капіталізації та розвитку інноваційної та цифрової економіки.

Мета статті: розвиток теоретико-методологічних положень, які визначають сутність категорії «капіталізація» та формують методичні положення її оцінювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В сучасній економіці розвиток методології управління капіталізацією відбувається в напрямі дослідження чинників формування та методики оцінювання ринкової вартості підприємства, управління людським та інтелектуальним капіталом [1,2,3,5,6,7,9]. Малодослідженими залишаються питання теоретичної та методологічної ідентифікації капіталізації на основі виокремлення її специфічних властивостей.

Виклад основного матеріалу. В економічній науці мають місце різні підходи до трактування

сутності капіталізації, у відповідності до яких капіталізація трактується як процес або як стан.

Якщо капіталізацію трактувати як процес, тоді її дослідження доцільно проводити на основі кібернетичного підходу, у відповідності до якого будь який процес є трансформацією вхідних ресурсів у вихідний результат. Отже, у процесу капіталізації мають бути ідентифіковані входи, виходи з процесу та визначена сукупність операцій трансформації одного в інше.

Реалізація процесного підходу до дослідження капіталізації потребує сутнісного розмежування понять: інвестування в приріст постійного капіталу, реінвестування прибутку, розвиток, економічне зростання та уточнення їх логічного співвідношення з капіталізацією.

Інвестування – це господарська операція, яка передбачає придбання основних фондів, матеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів в обмін на кошти або майно, це процес накопичення грошових коштів або створення активів, які дають прибуток, вкладання коштів в об'єкт інвестування [4].

Реінвестування – це повторне, додаткове інвестування власного капіталу в економіку за рахунок прибутку, отриманого з попереднього інвестування [4]. Економічне зростання – кількісне зростання показників діяльності господарської системи [8].

Економічний розвиток – це незворотні, цілеспрямовані та закономірні зміни господарської системи, послідовність переходу її з одного стану в якісно інший на основі удосконалення техніки, технології та організації праці, впровадження новацій в управлінні [8].

В економічній науці дослідження, які вирішують проблематику відособлення категорії капіталізації від суміжних економічних категорій не є новими. Так, Мельник Л.М. розглядає капіталізацію як інструмент розвитку підприємства, проводячи прямі кореляційні залежності між збільшенням капіталу та темпами розвитку підприємства. При цьому автор, на основі проведених досліджень, виокремлює чинник відтворення основних засобів як умову ефективної капіталізації. Відповідно до означеного взаємозв'язку, процес управління капіталізацією автор зводить до процесу управління відтворенням господарського капіталу [7].

Розвиток підприємства автор розглядає як змінну залежну величину від розвитку капіталу,

який пропонує розглядати як систему взаємопов'язаних заходів в частині розвитку капіталу на етапі його формування (створення підприємства або його розвитку), використання (визначення раціональних напрямів використання капіталу в операційної та інвестиційної діяльності), функціонування капіталу (удосконалення управління всіма видами капіталу) [7].

Уточнення економічної сутності понять, які змістовно або процесно пов'язані з капіталізацією, дозволяє здійснити теоретичне узагальнення сутності процесу капіталізації та визначити місце останньої в економічному розвитку підприємства.

Так, на основі візуалізації місця базових категорій в системі відтворення економічного процесу підприємства можна описати основні властивості капіталізації, які виокремлюють її із сукупності базових економічних категорій (див. рисунок). Такими властивостями капіталізації є:

а) цілісна єдність підпроцесів, які реалізують процес капіталізації: 1) реінвестування прибутку, 2) приріст капіталу на основі реінвестованих коштів, 3) створення доданої вартості на основі прирощеного капіталу. Відсутність одного із етапів цілісного процесу капіталізації спрощує як її теоретичну сутність, так і не дозволяє сформулювати комплексний методичний інструментарій її оцінювання;

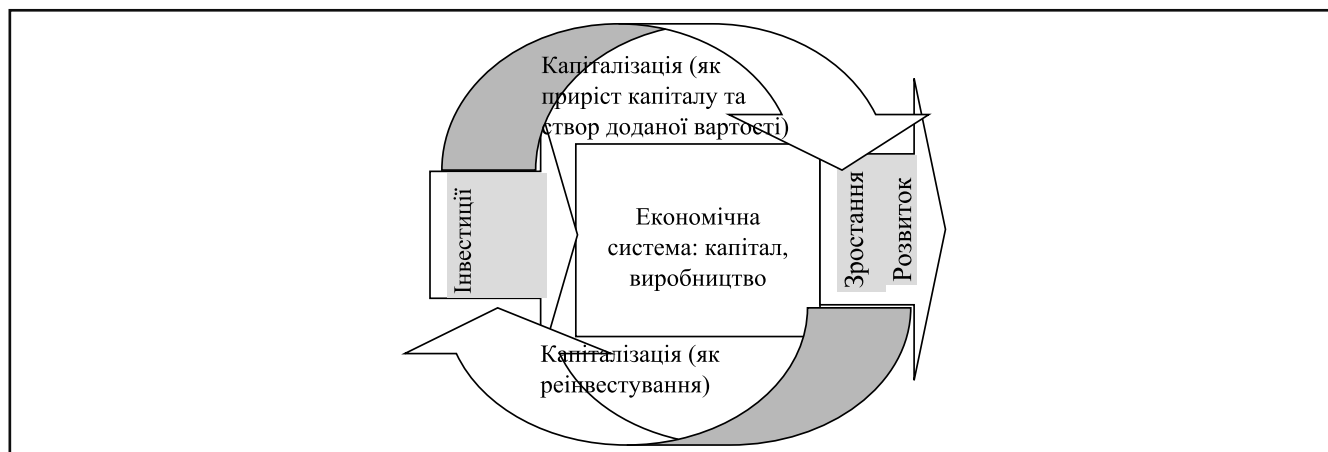
б) циклічний характер капіталізації, де циклом є сукупність взаємопов'язаних процесів, які утворюють завершений цикл приросту доданої вартості протягом визначеного проміжку часу;

в) взаємообумовленість процесів зростання (розвитку) та капіталізації, де зростання (розвитку) є джерелом капіталізації, а капіталізація виступає в якості інструменту зростання (або розвитку) підприємства;

г) залежність інвестування від кількісних та часових параметрів процесів капіталізації. Капіталізація є джерелом внутрішніх інвестицій підприємства.

На основі виокремлених властивостей, економічну сутність категорії капіталізації можна тлумачити як систему економічних відносин, яка виникає у суб'єкта економіки в процесі розподілу частини доданої вартості на цілі інвестування (реінвестування), приросту капіталу та створення доданої вартості на його основі.

Таке тлумачення капіталізації дозволяє здійснити чітко визначення меж процесу капіталізації, відокремлення його сутності від сутності проце-

Капіталізація в системі понять процесу економічного розвитку

сів інвестування та розвитку, ідентифікувати параметри контролю за ходом та результатом процесу капіталізації.

Відповідно до означеної логіки, методичний підхід до оцінювання процесу капіталізації має базувати на ідентифікації параметрів контролю як за ходом кожного із підпроцесів, так і за результатом єдиного процесу капіталізації. Так, індикаторами підпроцесу реінвестування є обсяги внутрішніх ресурсів підприємства (прибутку) в абсолютному або відносному вимірі, спрямовані в об'єкти інвестування. Індикаторами підпроцесу приросту капіталу на основі реінвестованих коштів є обсяги та структура приросту капіталу підприємства. Підпроцес створення доданої вартості на основі прирощеного капіталу має оцінюватися на основі коефіцієнтів, які відображають співвідношення приросту вартості виробленої продукції (наданих послуг, виконаних робіт) або доданої вартості (прибутку, оплати праці) та приросту вартості капіталу підприємства.

Така відповідність теоретичної сутності категорії капіталізації та методичного підходу до оцінювання процесу капіталізації надає їй здатності пояснювати внутрішні процеси забезпечення розвитку підприємства, виявляти підпроцеси з низькою ефективністю та управляти рухом грошових коштів та матеріальних активів в процесі формування доданої вартості.

Концептуальний підхід, у відповідності до якого капіталізація розглядається як приріст загального капіталу підприємства є фундаментальною основою наукових досліджень цілої плеяди економістів.

Так, Мельник Л.М. трактує капіталізацію підприємства як «збільшення вартості капіталу підприємства шляхом розширення виробництва,

оновлення високотехнологічного обладнання, залучення кваліфікованого персоналу, ефективного використання природних ресурсів та інших нематеріальних активів, у результаті чого відбувається нагромадження капіталу довгострокового характеру». Відповідно до запропонованого розуміння капіталізації як приросту загального капіталу, методичний підхід до оцінювання капіталізації базується на оцінюванні приросту всіх видів капіталу до розміру загального капіталу [7].

Будучи прихильниками даного наукового підходу до капіталізації, Турило А.А, Турило А.М. вбачають доцільність розрахунку результату капіталізації як абсолютної різниці між капіталом на виході та капіталом на вході капіталізації [8] або як приріст результату діяльності вибраного об'єкта дослідження за певний період [7]. Методичний підхід до оцінювання процесу капіталізації базується на запропонованій авторами структуризації капіталізації на: витрати капіталізації (абсолютна величина певного інвестиційного ресурсу, спрямованого на капіталізацію підприємства), процес капіталізації (приріст капіталу), результати капіталізації (приріст певного виду результату (ринкової вартості, власного капіталу, нерозподіленого прибутку). Для оцінювання авторської структури капіталізації запропонована система показників: показники капіталізації за витратами, показники капіталізації за рівнем, показники капіталізації за результатами, показники капіталізації за ефективністю, інші показники капіталізації.

Окрім процесного, в економічній науці поширеним є результативний підхід до капіталізації. Прихильники даного наукового підходу трактують капіталізацію як вартість підприємства, розраховану на основі ринкової вартості її акцій [1].

Методологічні підходи до дослідження капіталізації

	Підхід до трактування капіталізації	
	як стану	як процесу
Функція	Оціночна	Відтворювальна
Підхід до дослідження	Результативний	Процесний
Підхід до оцінювання	Статичний	Динамічний
Об'єкт оцінювання	Вартість підприємства	Приріст капіталу підприємства
	Прибуток підприємства	
Методика оцінювання	Оцінювання ринкової вартості	Оцінювання приросту капіталу
	Оцінювання розміру прибутку у визначеному часовому періоду	
Інструмент оцінювання	Ринкова вартість акції	Частка доданої вартості (або авансованого капіталу)
	Коефіцієнт дисконтування прибутку	
Фактори впливу	Активи, зобов'язання, прибуток, частка ринку	Розмір доданої вартості, розмір капіталу

Такий статичний підхід має методологічні відмінності від динамічного наукового підходу до оцінювання капіталізації. Основні методологічні відмінності існуючих підходів криються в функціях, методиках оцінювання стану та процесу капіталізації, факторах впливу на формування стану та забезпечення процесів капіталізації.

Деталізований порівняльний аналіз дозволив виявити наступні спільні характеристики результативного та процесного підходів до трактування сутності капіталізації, статичного та динамічного підходів до оцінювання капіталізації:

- відображення майбутніх результатів на основі поточних дій. Так, за статичним підходом ринкова вартість компанії відображає майбутній грошовий дохід, який формується на основі сукупності стратегічних управлінських дій, тенденцій розвитку галузі діяльності, макроекономічних індикаторів країни діяльності компанії тощо. У відповідності до динамічного підходу капіталізація – це сьогоднішній процес перетворення різних ресурсів у капітал, тобто у вартість, здатну приносити в майбутньому додану вартість;
- це потенційна здатність генерувати додаткові грошові потоки. Так, ринкова вартість формується не на основі минулих та теперішніх результатів діяльності компанії, а на основі очікувань інвестора щодо спроможності та здатності компанії приносити грошові потоки в майбутньому. В контексті процесного підходу до капіталізації не будь яке реінвестування прибутку в основні засоби є капіталізацією, а лише те, що приносить додатковий дохід;
- обидва підходи відображають стратегічні орієнтири розвитку підприємства, які деталізуються та уточнюються через сукупність понять капіта-

лізації: ринкової, інтелектуальної, людської тощо капіталізації.

Отже, на основі проведеного семантичного аналізу, капіталізація – це економічна категорія, яка виражає потенційну здатність реінвестованого прибутку прирощувати капітал та на основі нього генерувати дохід в майбутньому.

Наведене трактування сутності поняття капіталізації об'єднує існуюче розмаїття підходів (статичного та динамічного), пояснює існування сукупності сучасних підходів до розуміння капіталізації.

Висновки

На основі теоретичного узагальнення малочисельних досліджень в даній предметній області науки зроблено висновок, що економічній науці сформувалися два основні підходи до трактування капіталізації: як процесу нагромадження капіталу, та як вартості підприємства. Обидва підходи є не повним відображенням всієї сутності процесів, які формують зміст категорії «капіталізація».

Невизначеність теоретичної сутності категорії «капіталізація» відобразилася і на існуючому методичному забезпеченні її оцінювання. В економічній науці пропонуються різноманітні авторські методики оцінювання капіталізації, які дублюють методики оцінювання процесів інвестування, розвитку, економічного зростання.

На основі уточнення економічної сутності понять, які суміжні з категорією «капіталізація», було виокремлено властивості капіталізації, які обумовлені складністю процесу капіталізації, циклічним характером, взаємообумовленістю процесів зростання (розвитку) та капіталізації, залежність інвестування від кількісних та часових

параметрів процесів капіталізації. Така ідентифікація властивостей дозволила окреслити методичні підходи до оцінювання процесу капіталізації, що дозволяє вивести показники оцінювання капіталізації до ряду стратегічних орієнтирів внутрішнього розвитку підприємства.

Порівняння методологічних підходів до дослідження капіталізації у відповідності до процесного та результативного підходу виявило їх спільні методологічні основи та дозволило означити економічну сутність капіталізації як потенційну здатність реінвестованого прибутку прирощувати капітал та на основі нього генерувати дохід в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Багацька К. В. Еволюція поняття «капіталізація підприємства в контексті сучасних теорій корпоративних фінансів. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 15, с. 19–22.
2. Бутнік–Сіверський, Теоретические аспекты капитализации имущественных прав интеллектуальной собственности с позиции доминанты неоекономики. Теория і практика інтелектуальної власності. 2019. № 1, с. 59–71.
3. Васильцова О. В. Екологічна капіталізація підприємств харчової промисловості. дис. канд. екон. наук .. 08.00.06. Київ. 2018. 255 с.
4. Вікіпедія URL: <https://uk.wikipedia.org>
5. Гребешкова О.М., Шевчук Н.В. Капіталізація знань як стратегічного активу підприємства: методологічний аспект. Вчені записки. 2012. № 14, с. 107–114.
6. Дерій Ж.В. Проблеми капіталізації людського потенціалу URL: irbis-nbuv.gov.ua/irbis_nbuv/cgiirbis_64
7. Мельник Л. М. Капіталізація машинобудівного підприємства: автореферат дис...к.е.н. 08.00.04. – Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль, 2012. 27 с.
8. Суліма Н.М., Степасюк Л.М., Величко О.В. Економіка і фінанси підприємства. URL: pidruchniki.com
9. Турило А. А., Турило А. М. Система критеріїв і показників оцінювання капіталізації підприємства в процесі інноваційного розвитку. Актуальні проблеми економіки. 2014. № 1(151). с. 233–239.

References

1. Bagacka K.V. (2016) Evolucija ponjattja «kapitalizacija pidpryjemstva v konteksti suchasnyh teorij korporatyvnyh finansiv. Investycii: praktyka ta dosvid. 15. 19–22.

2. Butnik–Siverskyj O.B. (2019) Teoretycheskye aspekti kapytalyzacyi umushhestvennih prav intellektualnoj sobstvennosti s pozycy domynanti neoeconomyky. Teorija i praktyka intelektualnoi vlasnosti. 1. pp. 59–71.

3. Vasilcova O.V. (2018) Ekologichna kapitalizacija pidpryjemstv harchovoi promyslovosti. dys. kand. ekon. nauk 08.00.06. Kyi'v. 255 p.

4. Vikipediia. URL: <https://uk.wikipedia.org>

5. Grebeshkova O.M., Shevchuk N.V. (2012) Kapitalizacija znanja jak strategichnogo aktyvu pidpryjemstva: metodologichnyj aspekt. Vcheni zapysky. 14. pp. 107–114.

6. Derij Zh.V. Problemy kapitalizacii ljudskogo potencialu URL: irbis-nbuv.gov.ua/irbis_nbuv/cgiirbis_64

7. Melnyk L.M. (2012) Kapitalizatsiia mashynobudivnoho pidpryiemstva: avtoreferat dys...k.e.n. 08.00.04. – Ternopil'skyi natsionalnyi tekhnichnyi universytet imeni Ivana Puliuia, Ternopil, 27 p.

8. Sulima N.M., Stepasiuk L.M., Velychko O.V. Ekonomika i finansy pidpryiemstva. URL: pidruchniki.com

9. Turylo A.A., Turylo A.M. (2014) Systema kryteriv i pokaznykiv otsiniuvannia kapitalizatsii pidpryiemstva v protsesi innovatsiinoho rozvytku. Aktualni problemy ekonomiky. № 1(151). pp. 233–239.

Дані про автора

Марченко Валентина Миколаївна,

доктор економічних наук, професор кафедри економіки та підприємництва, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

e-mail: tina_m_2008@ukr.net

Данные об авторе

Марченко Валентина Николаевна,

доктор экономических наук, профессор кафедры экономики и предпринимательства, Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского»

e-mail: tina_m_2008@ukr.net

Data about the author

Valentina Marchenko,

doctor of Economics, professor of the Department of Economics and Entrepreneurship National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

e-mail: tina_m_2008@ukr.net